

«Πρέπει να σταματήσουμε αυτόν τον εγκέφαλο να δουλεύει για 20 χρόνια»

για τον Αντόνιο Γκράμσι 125 χρόνια από τη γέννησή του.

Στις 22 Ιανουαρίου 1891 γεννήθηκε στη αγροτική Σαρδηνία ο Αντόνιο Γκράμσι. Στο Τορίνο, βιομηχανικό κέντρο της Ιταλίας με ανεπτυγμένο εργατικό κίνημα, ο Γκράμσι ήρθε σε επαφή με τους σοσιαλιστικούς κύκλους της πόλης και το 1913 γίνεται μέλος του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Το 1920 η Ιταλία έζησε ένα επαναστατικό κύμα. Εκατομμύρια εργάτες διαδήλωσαν, κατέβηκαν σε απεργίες, έκαναν καταλήψεις των εργοστασίων τους. Το κύμα της εξέγερσης απλώθηκε στην ύπαιθρο, στους εργάτες γης του βορρά και του κέντρου της Ιταλίας, στους φτωχούς αγρότες του Νότου. Δημιουργήθηκαν εργοστασιακές επιτροπές οι οποίες κατά τη γνώμη του Γκράμσι έπρεπε να λειτουργήσουν στα πρότυπα της ρώσικης επανάστασης: να είναι όργανα βάσης αλλά και μορφές οργάνωσης της νέας κοινωνίας. Τον Γενάρη του 1921 ιδρύεται το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιταλίας και το 1926 συλλαμβάνεται από το φασιστικό καθεστώς του Μπενίτο Μουσολίνι και οδηγείται στη φυλακή. Σαν φυλακισμένος και παρότι η εντολή ήταν ότι «πρέπει να σταματήσουμε αυτόν τον εγκέφαλο να δουλεύει για 20 χρόνια», ο Γκράμσι αντιστάθηκε γράφοντας. Το barikat παραθέτει μια επιστολή του Γκράμσι από τα «Γράμματα από τη φυλακή» όπου αποτυπώνονται οι καθημερινές του ανησυχίες και η αγωνία του να μεταδώσει με γλαφυρό τρόπο τα προσωπικά του αδιέξοδα. Η φυλάκισή του αλλά και ο τρόπος που αντιστάθηκε αποτυπώνοντας όλες του τις σκέψεις στα πυκνογραμμένα «Τετράδια φυλακής» αποτελούν ένα σύμβολο αντίστασης για όλη την ανθρωπότητα.

Barikat

19 Μάη

1930

Αγαπημένη μου Τατιάνα

Έλαβα τα γράμματα και τις κάρτες σου. Χαμογέλασα και πάλι με την περίεργη αντίληψη πού έχεις για τη ζωή μου στη φυλακή. Δεν ξέρω αν έχεις διαβάσει τα έργα του Χέγκελ, πού έχει γράψει πώς «ο εγκληματίας δικαιούται την ποινή του». Με φαντάζεσαι πάνω κάτω σαν κάποιον πού διεκδικεί επίμονα το δικαίωμα να υποφέρει, να βασανίζεται, να μην χάσει ούτε στιγμή έστω κι ένα μικρό - μικρό μέρος της ποινής του, σαν κανένα νέο Γκάντι, πού θέλει να δείξει στους ουράνιους και στους χθόνιους αφέντες τα βάσανα του ινδικού λάου, κανένας 'Ιερεμίας ή Ηλίας, ή ξέρω και γω ποιός άλλος προφήτης του Ισραήλ, πού έβγαινε στο μείντάνι κι έτρωγε ακαθαρσίες για να προσφερθεί ολοκαύτωμα στο θεό της εκδίκησης, κλπ. κλπ. Δεν ξέρω πώς σχημάτισες αυτή τη γνώμη πού είναι πολύ αφελής ως προς τις προσωπικές σου σχέσεις με άλλους και αρκετά άδικη ως προς εμένα, άδικη και απερίσκεπτη. Σου έχω πει πως είμαι πάρα πολύ πρακτικός, θαρρώ πως δεν καταλαβαίνεις τι θέλω να πω με αυτή την έκφραση, γιατί δεν κάνεις καμιά προσπάθεια να μπεις στη θέση μου (ίσως επομένως να σου φαίνομαι σαν θεατρίνος ή ξέρω και γω τι). Η πρακτικότητά μου συνίσταται σε τούτο: ξέρω πώς χτυπώντας το κεφάλι σου στον τοίχο, σπάει το κεφάλι και όχι ο τοίχος. Πολύ απλό, όπως βλέπεις, κι όμως δύσκολο να το καταλάβει όποιος δε χρειάστηκε ποτέ να σκεφτεί ότι θα μπορούσε να χτυπήσει το κεφάλι του στον τοίχο, άλλα άκουσε να λένε πώς αρκεί να πεις «σουσάμι άνοιξε», για να ανοίξει ο τοίχος. Η στάση σου

αυτή είναι άσπλαχνη χωρίς να χεις συνείδηση της ασπλαχνιάς σου. Βλέπεις έναν άνθρωπο αλυσοδεμένο (στην πραγματικότητα δεν τον βλέπεις δεμένο και δεν μπορείς να φανταστείς τα δεσμά) που δε θέλει να κινηθεί γιατί δεν μπορεί να κινηθεί. Εσύ θαρρείς πώς δεν κινείται γιατί δε θέλει να κινηθεί (δε βλέπεις πως για να έχει θελήσει να κινείται οι αλυσίδες του ξέσχισαν ήδη τις σάρκες) και δωσ' του σκαλίζεις τις πληγές με καυτό σίδερο. Τί καταφέρνεις; Τον κάνεις να στροβιλίζεται και έτσι, στις αλυσίδες πού τον κάνουν να ματώνει, προσθέτεις και το κάψιμο. Αυτός ο ανατριχιαστικός πίνακας, ο αντάξιος επιφυλλιδικού μυθιστορήματος για την Ιερά Εξέταση στην Ισπανία, δεν πιστεύω να σε πείσει, και θα συνεχίσεις το βιολί σου. Και καθώς τα καψίματα είναι και αυτά καθαρά μεταφορικά, το αποτέλεσμα είναι ότι θα εξακολουθήσω την «πρακτική» μου, να μην χτυπώ στον τοίχο το κεφάλι μου (πού με πονά ήδη αρκετά ώστε να μην ανέχεται ένα τέτοιο σπορ) και να αφήνω στην μπάντα τα προβλήματα πού δεν μπορώ να λύσω γιατί μου λείπουν τα απαραίτητα στοιχεία. Αυτή είναι ή δύναμή μου, η μόνη μου δύναμη, και αυτήν ακριβώς θα ήθελες να μου αφαιρέσεις. Άλλωστε είναι μια δύναμη που δε μεταβιβάζεται σε άλλον, δυστυχώς, μπορεί να τη χάσει κανένας, δεν μπορεί να τη χαρίσει ούτε να τη μεταδώσει. Μου φαίνεται πως εσύ δεν έχεις συλλογιστεί αρκετά την περίπτωση μου και δεν ξέρεις να την αναλύσεις στα στοιχεία της. Υπόκειμαι σε διάφορα είδη φυλάκισης: είναι οι τέσσερις τοίχοι, είναι τα κάγκελα, είναι ο φεγγίτης με τα σίδερα κλπ. κλπ. Το χα ήδη αντιμετωπίσει αυτό και ως δεύτερη μάλιστα πιθανότητα, γιατί η πρώτη πιθανότητα, από το 1921 ως το Νοέμβρη του 1926, δεν ήταν η φυλακή, παρά ήταν ο θάνατος. Εκείνο πού δεν είχα προβλέψει ήταν η άλλη φυλακή, πού προστέθηκε στην πρώτη και πού συνίσταται στο ότι είμαι αποκομμένος όχι μόνο από τη ζωή της κοινωνίας μα και από την οικογενειακή ζωή κλπ. κλπ.

Μπορούσα να προβλέπω τα χτυπήματα των αντιπάλων πού πολεμούσα, δεν μπορούσα όμως να προβλέπω πώς θα μου 'ρχονταν χτυπήματα κι από άλλες μεριές, από όπου δεν μπορούσα να το περιμένω (χτυπήματα μεταφορικά, εννοείται, μα και ο νόμος, χωρίζει τα εγκλήματα σε πράξεις και παραλείψεις, δηλαδή και οι παραλείψεις είναι σφάλματα ή χτυπήματα). Αυτό είναι όλο κι όλο. Μα υπάρχουν εσύ, θα πεις. Είναι αλήθεια, είσαι πολύ καλή και σ' αγαπώ πολύ. Όμως σ' αυτά τα ζητήματα δεν αξίζουν τίποτε οι αντικαταστάσεις προσώπων κι ύστερα, άλλωστε, η υπόθεση είναι πολύ-πολύ περίπλοκη και είναι δύσκολο να εξηγήσω περισσότερα (ακόμη και λόγω των μη μεταφορικών τοίχων). Για να πω την αλήθεια, δεν είμαι πολύ συναισθηματικός και δε με βασανίζουν τα συναισθηματικά ζητήματα. Όχι πως είμαι αναίσθητος (δε θέλω να παραστήσω τον κυνικό ή τον μπλαζέ) αλλά μάλλον και τα συναισθηματικά ζητήματα που παρουσιάζονται, τα ζω συνδυασμένα με άλλα στοιχεία (ιδεολογικά, φιλοσοφικά, πολιτικά κλπ.), έτσι πού δε θα μπορούσα να πω ως που φτάνει το συναίσθημα και που αρχίζει ένα από τα άλλα στοιχεία, δε θα μπορούσα καν να πω για ποιο ακριβώς απ' όλα αυτά τα στοιχεία πρόκειται, είναι τόσο ενωμένα σ' ένα αδιάσπαστο σύνολο κι έχουν μια μοναδική ζωή. Ίσως αυτό να αποτελεί δύναμη, ίσως να είναι και αδυναμία, γιατί σε κάνει να αναλύεις τους άλλους με τον ίδιο τρόπο και συνεπώς να βγάζεις ίσως, λαθεμένα συμπεράσματα. Μα δε συνεχίζω, γιατί κατάντησε σωστή πραγματεία, και, καθώς φαίνεται, καλύτερα να μη γράφει κανείς τίποτε παρά να γράφεις πραγματείες.

Αγαπητή μου Τατιάνα μην σε απασχολούν τόσο οι φανέλες, αυτές πού έχω φτάνουν όσο να μου στείλεις άλλες. Μην μου στείλεις το Thermos, ή στείλε το μόνο όταν βεβαιωθείς από την διεύθυνση πώς θα μου δοθεί παρά να το 'χω στην αποθήκη κάλλιο να μην το 'χω καθόλου. Η κυρία Πίνα κάθεται στην οδό Μοντεμπέλλο 7, δεν νομίζω πώς πρέπει να 'ρθει για την ώρα, και μάλιστα το αποκλείω. Θα σου στείλω ακόμη μερικά βιβλία και δύο πουκάμισα κουρελιασμένα. Γράψε στη μητέρα μου, χαιρέτα την από μένα και βεβαίωσέ την πώς είμαι αρκετά καλά. Σε φιλώ τρυφερά.

Αντόνιο